

VILNIAUS GEDIMINO
TECHNIKOS UNIVERSITETAS
VERSLO VADYBOS FAKULTETAS

Teisiniai santykiai

Teisės sistema

TEISINIŲ SANTYKIŲ SAMPRATA

Teisiniai santykiai – tai teisės normomis arba teisės principais sureguliuoti ir dėl to socializuoti žmonių santykiai, kurių dalyviai tarpusavyje susaistyti privalomos abipusių teisių ir pareigų pusiausvyros, ginamos valstybės (A. Vaišvila).

TEISINIŲ SANTYKIŲ POŽYMAI

Teisinių santykių bendrieji požymiai:

- Teisiniai santykiai visada yra visuomeniniai santykiai.
- Teisiniai santykiai atsiranda ir veikia teisės normų pagrindu.
- Teisinis santykis yra teisės normos įgyvendinimo forma.
- Teisės norma nesukuria paties visuomeninio santykio.
- Valstybė remdamasi teisės normomis negali savavališkai keisti pradinio vienų ar kitų santykių pobūdžio ar laisvai savo nuožiūra jų sukurti.

TEISINIŲ SANTYKIŲ PRIELAIDOS

Teisiniam santykiui atsirasti reikia:

- Teisės normos.
- Teisinio fakto arba teisinių faktų sudėties.
- Teisinio subjektiškumo (teisnumo ir veiksnumo).

TEISINIŲ SANTYKIŲ RŪŠYS

- Teisinių santykių rūšys pagal teisės šakas:
 - Civilinės teisės;
 - Baudžiamosios teisės;
 - Kt.
- Teisinių santykių rūšys pagal teisinio santykio subjektus:
 - Fizinių asmenų tarpusavio teisiniai santykiai;
 - Fizinių ir juridinių asmenų teisiniai santykiai;
 - Asmenų ir valstybės teisiniai santykiai;
 - Valstybių tarpusavio teisiniai santykiai.

TEISINIŲ SANTYKIŲ RŪŠYS

- Teisinių santykių rūšys pagal subjektų apibrėžtumą:
 - Absoliutūs teisiniai santykiai;
 - Santykiniai teisiniai santykiai.
- Teisinių santykių rūšys pagal vykdomas funkcijas:
 - Reguliaciniai teisiniai santykiai;
 - Valstybės prievartos taikymo teisiniai santykiai.

TEISINIO SANTYKIO STRUKTŪRA

- Teisinio santykio struktūra:
 - Teisinio santykio subjektai (dalyviai);
 - Teisinio santykio objektas;
 - Teisinio santykio turinys.

TEISINIO SANTYKIO SUBJEKTAI

- Teisinio santykio subjektais (dalyviais) gali būti fiziniai asmenys, juridiniai asmenys ir valstybė.
- Teisinio santykio dalyviai privalo turėti teisinį subjektiškumą.
- Fizinio asmens teisinis subjektiškumas apima teisnumą ir veiksnumą.

TEISINIO SANTYKIO SUBJEKTAI

- Fizinio asmens teisnumas – asmens galėjimas turėti civilines teises ir pareigas.
- CK 2.2 str.: fizinio asmens civilinis teisnumas atsiranda asmens gimimo momentu ir išnyksta jam mirus.
- CK 2.5 str.: fizinio asmens galėjimas savo veiksmais įgyti civilines teises ir susikurti civilines pareigas (civilinis veiksnumas) atsiranda visiškai, kai asmuo sulaukia pilnametystės, t. y. kai jam sueina aštuoniolika metų.

TEISINIO SANTYKIO OBJEKTAS

- Teisinio santykio objektas – tai yra tos vertybės, dėl kurių asmenys (teisinio santykio subjektai) dalyvauja atitinkamame teisiniame santykyje.

TEISINIO SANTYKIO TURINYS

- Teisinio santykio turinys – tai to teisinio santykio subjektų (dalyvių) subjektinės teisės ir teisinės pareigos.
- Subjektinės teisė – tai konkrečiam asmeniui priklausanti teisė;
- Teisinė pareiga – tai rūšis ir mastas privalomo elgesio, kuriuo yra legalizuojama visuomenėje konkretaus asmens subjektinė teisė.

JURIDINIAI FAKTAI

- Juridiniai (teisiniai) faktai – tai konkrečios gyvenimo aplinkybės, įvykiai, su kurių buvimu teisės norma sieja konkrečių teisinių santykių atsiradimą, pasikeitimą arba pasibaigimą.
- Juridiniai faktai pagal priklausomybę nuo žmogaus valios:
 - Įvykiai;
 - Veiksmai.
- Juridinių faktų sudėtis – tai atvejis, kai teisės norma tam tikriems teisiniams santykiams atsirasti, pasikeisti arba pasibaigti reikalauja kelių juridinių faktų.

TEISĖS SISTEMOS SAMPRATA

- Teisės sistema – suderintų, sugrupuotų, tarpusavyje hierarchiniais ir koordinaciniais ryšiais susietų teisės normų, teisės aktų ir jų grupių (teisės institutų, šakų ir kt.) junginys.
- Teisės sistema – tai teisės normų visumos egzistavimo ir viekimo būdas, kur visos teisės normos suorganizuotos į teisės institutus, pošakius, šakas, susijusios tarpusavio priklausomybe ir viekia garantuodamos viena kitos veiksmingumą (A. Vaišvila).

TEISĖS SISTEMOS SAMPRATA

- **Lietuvos Respublikos Konstitucija**

19 straipsnis

Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas.

TEISĖS SISTEMOS SAMPRATA

- **Lietuvos Respublikos Konstitucija**

- 19 straipsnis**

- Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas.

- **Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas**

- 129 straipsnis. Nužudymas**

- 1. Tas, kas nužudė kitą žmogų,
baudžiamas laisvės atėmimu nuo septynerių iki penkiolikos metų.

TEISĖS SISTEMOS SAMPRATA

- **Lietuvos Respublikos Konstitucija**

- 19 straipsnis**

- Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas.

- **Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas**

- 129 straipsnis. Nužudymas**

- 1. Tas, kas nužudė kitą žmogų,
baudžiamas laisvės atėmimu nuo septynerių iki penkiolikos metų.

- **Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas.**

- 2 straipsnis. Pareiga atskleisti nusikalstamas veikas**

- Prokuroras ir ikiteisminio tyrimo įstaigos kiekvienu atveju, kai paaiškėja nusikalstamos veikos požymių, privalo pagal savo kompetenciją imtis visų įstatymų numatytų priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika.

- 166 straipsnis. Ikiteisminio tyrimo pradžia**

- Ikiteisminis tyrimas pradedamas:

- 1) gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką;
- 2) prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui patiems nustatčius nusikalstamos veikos požymius.

- 220 straipsnis. Kaltinamojo akto perdavimas teismui**

- 1. Kaltinamąjį aktą kartu su visa bylos medžiaga prokuroras perduoda teismui, kuriam ta byla teisinga.

TEISĖS SISTEMOS SAMPRATA

•Lietuvos Respublikos Konstitucija

19 straipsnis

Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas.

•Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas.

9 straipsnis. Kritinę būklę nustačiusio asmens pareigos

1. Kritinę būklę nustatęs asmuo privalo nedelsdamas suteikti žmogui pirmąją medicinos pagalbą ir imtis kitų galimų priemonių žmogaus gyvybei išsaugoti.

TEISĖS SISTEMOS SAMPRATA

•Lietuvos Respublikos Konstitucija

19 straipsnis

Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas.

•Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas.

9 straipsnis. Kritinę būklę nustačiusio asmens pareigos

1. Kritinę būklę nustatęs asmuo privalo nedelsdamas suteikti žmogui pirmąją medicinos pagalbą ir imtis kitų galimų priemonių žmogaus gyvybei išsaugoti.

3 straipsnis. Kritinę būklę nustatantys asmenys

Kritinę būklę nustato:

- 1) sveikatos priežiūros specialistai;
- 2) farmacijos specialistai;
- 3) Vyriausybės nustatyto sąrašo profesijų, darbų ir veiklos sričių darbuotojai, transporto priemonių vairuotojai mėgėjai, buvę kartu su nukentėjusiais ar ligoniais nelaimingų atsitikimų ar ūmaus gyvybei pavojingo susirgimo vietose ir privalantys suteikti jiems pirmąją pagalbą.

TEISĖS SISTEMOS SAMPRATA

- **Lietuvos Respublikos Konstitucija**

- 19 straipsnis**

- Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas.

- **Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas.**

- 3 straipsnis. Kritinę būklę nustatantys asmenys**

- Kritinę būklę nustato:

- 3) Vyriausybės nustatyto sąrašo profesijų, darbų ir veiklos sričių darbuotojai, transporto priemonių vairuotojai mėgėjai, buvę kartu su nukentėjusiais ar ligoniais nelaimingų atsitikimų ar ūmaus gyvybei pavojingo susirgimo vietose ir privalantys suteikti jiems pirmąją pagalbą.

- **Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gegužės 14 d. nutarimas Nr. 590:**

- Įgyvendindama Lietuvos Respublikos žmogaus mirties registravimo ir kritinių būklių įstatymo 3 str.

- 1 d. 3 p. ir 9 str. 2 d., Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutaria:

- 1. Patvirtinti profesijų, darbų ir veiklos sričių darbuotojų bei transporto priemonių vairuotojų, buvusių kartu su nukentėjusiais ar ligoniais nelaimingų atsitikimų ar ūmaus gyvybei pavojingo susirgimo vietose ir privalančių suteikti jiems pirmąją pagalbą, sąrašą (pridedama).

TEISĖS SISTEMOS SAMPRATA

•Lietuvos Respublikos Konstitucija

19 straipsnis

Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas.

•Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas.

3 straipsnis. Kritinę būklę nustatantys asmenys

Kritinę būklę nustato:

3) Vyriausybės nustatyto sąrašo profesijų, darbų ir veiklos sričių darbuotojai, transporto priemonių vairuotojai mėgėjai, buvę kartu su nukentėjusiais ar ligoniais nelaimingų atsitikimų ar ūmaus gyvybei pavojingo susirgimo vietose ir privalantys suteikti jiems pirmąją pagalbą.

•Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas

144 straipsnis. Palikimas be pagalbos, kai gresia pavojus žmogaus gyvybei

Tas, kas sukėlęs pavojų ar turėdamas pareigą rūpintis nukentėjusiu asmeniu jam nepagelbėjo, kai grėsė pavojus šio žmogaus gyvybei, nors turėjo galimybę suteikti jam pagalbą,

baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu arba bausme, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

TEISĖS SISTEMOS STRUKTŪRINIAI ELEMENTAI

- Teisės sistemą sudaro teisės normos, sugrupuotos į:
 - Teisės institutus.
 - Teisės pošakius.
 - Teisės šakas.

TEISĖS SISTEMOS STRUKTŪRINIAI ELEMENTAI

- **Teisės institutas** – tai teisės normų grupė, jungianti teisės normas, reguliuojančias tam tikrą visuomeninių santykių rūšį jai būdingu metodu (būdu) ir sudaranti teisės šakos ar teisės pošakio dalį (A. Vaišvila).
- **Teisės pošakis** – tai teisės sistemos struktūrinis elementas, jungiantis kelis teisės institutus ir sudarantis sąlyginai savarankišką teisės šakos dalį.
- **Teisės šaka** – plačiausios apimties teisės normų grupė, apimanti teisės institutus, teisės pošakius ir reguliuojanti vienarūšius visuomeninius santykius tik jai būdingu savitu būdu.

TEISINIO REGULIAVIMO DALYKAS IR METODAS

- Teisės normos jungiamos į atitinkamus teisės sistemos struktūrinius darinius (teisės institutus, teisės pošakius ir teisės šakas) priklausomai nuo to, kokią visuomeninio gyvenimo sritį jos reguliuoja.
- Teisės reguliuojamos visuomeninio gyvenimo sritys apibūdina teisinio reguliavimo dalyką (objektą).
- Teisinio reguliavimo poveikio reguliuojamiems visuomeniniams santykiams būdas apibūdina teisinio reguliavimo metodą.

TEISINIO REGULIAVIMO METODAI

- Teisinio reguliavimo metodai:
 - Imperatyvusis;
 - Dispozityvusis;
 - Rekomendacinis.